ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելէֆօն № 67.

„ՄՇԱԿԻ“ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, շտապել ուղարկել երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ։

ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ՑԱՒՑՆՈՒՄ Է Հայ հասարակութեան, որ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ

աճիւնի յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ կիրակի, ամսիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Լերմոնտօվսկայա փող. № 4), դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը նոյն օրը, պատարագից յետոյ։ Պատարագի սկիզբն է ժամը 10-ին առաւօտեան։ Ամբիծքը կը կատարվի ամեն օր, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, հանգուցեալի բնակարանում։

ԵԿԱՏԵՐԻՆԱ ԻՎԱՆՕՎՆԱ ՍԱՐԱՋԵՎԱՆ
յայտնում է ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին իր ամուսնու՝

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԷՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին։ Ամբիծքն ամեն օր, երեկոյեան ժամը 7-ին (Սերգիեվսկայա փողոց, սեփական տուն)։
672. Թաղումը կիրակի, յունիսի 26-ին։ 5—3

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ գլխաւոր գրասենեակի ծառայողները խորին վշտով յայտնում են իրանց Թանգագին և անմոռանալի տիրոջ՝

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԷՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին։
673. 5—3

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ գործարանի բանւորները խորին վշտով յայտնում են՝ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին տեղի ունեցած՝ իրանց Թանգագին և անմոռանալի տիրոջ՝

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԷՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ

ՄԱՀԸ։
674. 5—3

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԷՎԻՉ ՍԱՐԱՋԵՎԻ
ՄԱՀՎԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ
Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ
գլխաւոր գրասենեակը
ՓԱԿ ԿԸ ԼԻՆԻ մինչև յունիսի 27-ը։
675. 5—3

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ

յիշատակին ուրբաթ, ամսիս 24-ին, երեկ. ժամը $8^1/_2$-ին, Գրական-Գեղարւեստական Սալօնում («Աղբիւր-Տարաղին» կից, Головин. пр. 41) մատուցանվելու է յարգանք և ապա լինելու է հրապարակական զրոյց Ղազ. Աղայեանի շուրջը։ Հրաւիրվում են Կովկ. Հայոց Դպրոց. Ուսուցիչ. և Վարժ. Միութեան անդամները, արուեստագէտները, գրականագէտները, Թիֆլիսի ամբողջ մամուլը իր աշխատակիցներով, Բարեգ., Կուլտուր., Դրամատիկ. ընկ. վարչութիւնները, գեղասանական խմբերը։
Մուտքի տոմսերը իւրաքանչիւրը կարող է ստանալ իր պատշաճ հաստատութիւններից։ 30. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է դումայի պ. պ. ձայնաւորներին և Թիֆլիսի հասարակութեան, որ այսօր, ուրբաթ, յունիսի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին Քաղաքային Դումայի դահլիճում կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ անմոռանալի բարեգործ և դումայի նախկին ձայնաւոր՝

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԷՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ

684. յիշատակին։ Մուտքը Վելեամինովսկայա փողոցից։ 1—1

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԻՑ ԿԱԶՄՎԵԼ Է
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ,

որ զբաղվելու է Միութեան անդամ անպաշտօն ուսուցիչների համար պաշտօններ գտնելու գործով։ Ուսուցչի կարիք ունեցող ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ինչպէս և ՊԱՇՏՕՆ ՑԱՆԿԱՑՈՂ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ պէտք է դիմեն Ցանձնախմբին՝ կցելով 1 րուբլի (կարելի է և մարկայով) դիւանական ծախսերի համար։
Հասցէն՝ Միութեան Վարչութիւն (Вельяминовская 8), իսկ դրամները ուղարկել՝ Книжный магазинъ „Гиръ“. С. Аветяну. Անձամբ կարելի է տեսնել գրասենեակում առ. 10—12 ժամը։ (ու.կ.) առ. 686. 2—1

Ջգրաշեանի և. Աւետեաց եկ.-ծխական երկսեռ դպրոցում

առաջիկայ 1911—12 ուսումնական տարվանից ԲԱՑՎԵԼՈՒ Է ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ։ Ինչպէս այս, այնպէս և միւս բաժանմունքների համար նոր աշակերտ-աշակերտուհիների խնդիրները ծաղկի պատուաստման և ծննդեան վկայականների հետ մինչև ամսի 30-ը ընդունվում են դպրոցում ամեն օր առաւօտեան ժամը 10—12-ը։
Առաջին, երկրորդ և երրորդ բաժանմունքների համար տարեկան ուսման վճար նշանակված է 10 ր., իսկ չորրորդ և հինգերորդ բաժանմունքների համար՝ 15 ր.։
2—2 670. առ. (Ե. ու.) Հոգաբարձութիւն

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԲԺԻՇԿ
ԱՐ. ԶԱՐԳԱՐԵԱՆՑԸ
մեկնեց արտասահման
(առ.) 682. 1—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԵՍ. Բ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻՆ
փոխադրվել է
ԿԻՐՕՉՆԱՅԱ ՓՈՂ. № 18,
Օֆիցէր. էկօն. Ընկ. խանութների դիմաց։
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—8.
(օ.մ.) առ. 651. 5—5

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

I

Այժմ, երբ Ղազարոս Աղայեանի մահվան առիթով մեր հասարակութիւնը վերյիշում է նրա գրական գործունէութիւնը, մենք կարևոր ենք համարում կանգ առնել նրա այդ գործունէութեան մի կարևոր գծի վրա։

Դա Աղայեանի վերաբերմունքն էր դէպի ժողովրդական ոգով աշխատասիրած իր ստեղծագործութիւնները։

Աղայեանը յաճախ վերցրել է նիւթ ժողովրդական աւանդութիւններից և պատմուածքներից և նրանց վերարտադրել իր խօսքերով՝ իր ճաշակի և հասկացողութեան համաձայն։

Նա տուել է այդօրինակ եղանակով բազմաթիւ կտորներ իր մանկական գրքերում, իր «Տորք Անգեղ», «Անահիտ», «Արեգնազան» և ուրիշ գրուածքներում։

Ինչպէս յայտնի է, հայ առաջին վիպասան և ժողովրդագէտ Խաչատուր Աբովեանը առաջին փորձը արեց կազմելու՝ կարդալու համար այնպիսի մի ընթերցարան, որի նիւթը վերցված էր հայ ժողովրդական կեանքից, սասցուածքներից և աւանդութիւններից։

Այդ ընթերցարանը «Պարապ վախտի խաղալիք» գիրքն էր։

Եւ այդ առաջին փորձը գրաւիչ էր այն ժամանակվայ հայ պատանեկութեան և առհասարակ կարդալու ցանկութիւն ունեցող հասարակութեան համար։

Աբովեանը պատմում էր ամեն բան ժողովրդական լեզուով, երևանեան բարբառով, գիւղական մարդկանց խօսակցական ոճերով և բառերով։ Նա այդ լեզուով էր պատմում նաև այն, ինչ որ վերցված էր օտար գրականութիւնից. օրինակ՝ «Ֆէօդօրա» ռուսական պիէսը նա Թարգմանել էր երևանեան բարբառով։

Աղայեանը հետևեց գրութեան բոլորովին ուրիշ ձևի։ Նա կենտրոնական համարեց ոչ Թէ գաւառական բարբառը, այլ հայ աշխարհաբար լեզուն և պատմուածքի ժողովրդական լինելը։ Ճիշդ է՝ Աղայեանն էլ որոշ հարկ տուել է իր առաջին գրուածքներում բարբառներին, բայց նրա համար գլխաւոր դեր կատարողը եղել է աշխարհաբարը, իբրև հանրային լեզու։ Նա մնդել և ճոխացրել է լեզուն ժողովրդական ոճերով և մտապատկերներով, իսկ գրուածքների համար նիւթ վերցրել է այն, ինչ լսել է նա ժողովրդի բերանից, կամ քաղել պատմական աւանդութիւններից։ Նա ենթարկել է ժողովրդական նիւթը իր երևակայութեան պատկերագրող զօրութեան և ստեղծագործել դէմքեր և գործողութիւններ։

Այդ պատճառով Աղայեանի գրուածքները ստացել են ինքնուրոյն երկերի բնաւորութիւն, ներկայացնելով իբրև արդիւնքներ հեղինակի ստեղծագործող ընդունակութեան։

Եթէ նա միայն ընդօրինակէր եղածը և վերապատմէր լսածը, այն ժամանակ հեշտ կը լինէր նրա գործը. բայց նա հէքիաթ գրելը ընդունում էր ոչ իբրև մի ազգագրական վերարտադրութիւն ժողովրդական բանաւոր գրականութեան, այլ իբրև մի ստեղծագործական աշխատանք, մի բանաստեղծական ոգևորութեան արգասիք։ Եւ ահա ինչու նա այնքան արագութեամբ չէր Թխում հէքիաթներ, որքան պահանջում էին նրանից ժամանակակիցները։ Նա պահանջ էր զգում սեփական վերամշակող գործողութեան՝ հէքիաթը աշխարհ հանելու համար։

Հասարակութիւնը պահանջում էր Աղայեանից միայն հէքիաթների վերարտադրութիւններ, որովհետև տեսնելով նրա աջող հէքիաթաբնոյթ յօրինուածքները՝ ցանկանում էր ունենալ նրանց շարունակութիւնը։

Նա տուեց այն, ինչ որ կարողացաւ, այն, ինչի համար նա զգաց իրան ձեռնհաս և ոգևորված։

Նրա տուածը մնում է իբրև գեղեցիկ ժառանգութիւն, որը գուցէ կարող էր և աւելի ճոխ և բազմաքանակ լինել նպաստաւոր պայմաններում։ Մենք գնահատում ենք եղածը։ Թող նա փոքր լինի, բայց գեղարուեստական և արժէքաւոր։

Եւ հասարակութիւնը երախտագէտ է Աղայեանի Թողած գրական այդ ժառանգութեան համար։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 յունիսի

Կիլ.—Վիլհէլմ կայսրը «Հօհէնցօլէրն» նաւով մեկնեց Նորվէգիայի ափերը։

Ամստերդամ.—Ափ դուրս գալուց յետոյ Ֆալիէրը ընդունելութիւնն ըսկսեց։ Քաղաքագլուխը զգացված ճառ խօսեց, որի մէջ շեշտեց երկու ազգերի պատմական յարաբերութիւնների մասին։ Նախագահը նրան պատասխանեց, որ սերտ բարեկամութեան մասին կը հաղորդէ իր համաքաղաքացիներին։ Պալատում երեկոյեան տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ճաշ, որի ժամանակ Թագուհին ողջունեց նախագահին. Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց և խմեց արքայական տան և Հօլլանդիայի կենացը։ Ապա նախագահը, Թագուհին և իշխան-ամուսինը շրջեցին քաղաքի փողոցները։ Նաւակայանի նաւերը պայծառ կերպով լուսաւորված էին։

Լիսսաբօն.—Ժամանեց չինական արտակարգ դեսպանութիւնը՝ գլուխ ունենալով Լուչեացզանին, 1882 Թւի ռուս-չինական պայմանագրի վերաքննութեան համար։

Տուրին.—Պորտուգալական նախկին Թագաւոր Մանուէլի տատ Մարիա Պիա Թագուհին Ստուպինիջի ամրոցում կէսօրվայ 3 ժամին վախճանվեց։

Բէլգրադ.—Հաւանական է կարծել, որ նոր մինիստրութիւնը բաղկացած կը լինի հին-արմատականներից։

Մանչեստէր.—Փողոցային անկարգութիւնների սկսվելու պատճառով, ոստիկանութիւնը գործածել սկսեց ռէտինէ ձողեր։ Մի քանի մարդ վիրաւորվեցին։

Սօուտշիլդս.—Գործատէրերի և նաւակայանի բանւորների ներկայացուցիչները փոխադարձ համաձայնութեամբ վճիռ կայացրին աշխատավարձի մասին։ Աշխատանքները կը սկսվեն վաղվանից։

Լօնդօն.—Սուրրեֆի նաւակայաններում աշխատանքը վերսկսվեց։

Հռոմ.—Պատգամաւորների պալատում արտաքին գործերի մինիստրի օգնականը Մարոկկօյի մասին եղած հարցապնդումին պատասխանեց, որ Ահադիրում գերմանական զօրքի ափ հանումը բոլորովին տեղի չէ ունեցել։

Պէկին.—Իչանֆու նահանգում երկաթուղագծի յարքունիս գրաւման ժամանակ անկարգութիւններ ծագեցին։ Կանչվեցին զօրքեր։

Պետերբուրգ.— Բարձրագոյնս հաստատվեց սինօդի զեկուցումը Իսիդոր եպիսկոպոսի հրաժարեցման մասին։

Պետերբուրգ.—Ֆինանսների մինիստրը վերադարձաւ Վարշավայից։

Բարձրագոյն հաճութեամբ առևտրի մինիստրի օգնականի պարտականութիւնները դրվեցին խորհրդական Սադօվսկիի վրա։

Պետերբուրգ.—Արգելվեց «Русское Знамя» Թերթի № 136-ը։ Խմբագիր

Դուքբոլինը ենթարկվում է պատասխանատուութեան. Արգելք դրվեց «Русское Богатство» ամսագրի № 6-ի վրա՝ [illegible] ենթարկվում է պատասխանատուութեան.

Կիեվ.—[illegible]

Օդեսա.—[illegible]

Եկատերինոսլաւ.—[illegible]

[illegible]

Ծարցին.—Երեկոյեան 6 ժամ 15 [illegible]

Մոսկուա.—[illegible] 1,500 [illegible]

(Լրագիրներից)

Լոնդոն.—[illegible]

Փարիզ.—[illegible]

[illegible]

Փորտուգալիան [illegible] 20,000 [illegible] 2,000 [illegible]

[illegible] սեփականութեան սախպողական գրաւմանը և կը սպանէ ագատամիտ կուսակցութիւնը։ Աջակողմեան մամուլը խորհուրդ է տալիս կառավարութեանը ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք տալ կանանց, որպէս պահպանողական տարրի։

—

Ֆրանկֆուրտի (Մայնի վրա) քաղաքային ինքնավարութիւնը որոշել է առաջիկայ տարին համալսարան բանալ։

Չինական կառավարութիւնը օտարերկրեայ դեսպանութիւններից պահանջել է, որպէսզի նրանք վերացնեն իրանց պահակախմբերը, որովհետև այդ ստորացնում է Չինաստանի արժանիքը։

—

Պեատիգորսկ.—Տեղս գտնվող Խիվայի խանը անսպասելի կերպով թողեց Պեատիգորսկը և մեկնեց Խիվա, ուր հիւանդացել է նրա որդին։

—

«Архангельскъ» լրագիրը տուգանքի է ենթարկված 300 րուբլով մի յօդուածի համար, որ գրված է եղել մի բանտարկեալի՝ սատիկանութեան ձեռքով ծեծվելու առիթով։ Թերթի խմբագիրը ձերբակալված է։

Պրոսկուրովօ երկաթուղային կայարանի ժանդարմական ոստիկանութիւնը մի յայտարարութեամբ արգելել է հրեաներին կայարան գալ, սպառնալով անհնազանդներին պատասխանատուութեան ենթարկել։

—

Պավլօգրադի գաւառում կայծակնահար են եղել 43 մարդ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 յունիսի

Կ. Պօլիս.—Բ. Դուռը քննելով ալբանների պահանջները՝ մերժեց նրանց, վստահացնելով Տուրղութ փաշայի խոստումների կատարման նկատմամբ։

—

Հռոմ. — Թիւրքաց գահաժառանգը մեկնեց Կ. Պօլիս։

—

Ցէտինիէ.—Ալէսսիօյի մօտ լսվում է թնդանօթային որոտմունք։ Միրիդիտները նորից յարձակում սկսեցին։

Երէկ երեկոյեան «լալէ» ցեղը յարձակում գործեց թիւրք զօրքերի վրա Կաբարբիշի մօտ, բայց յետ մղվեց։ Ալբանները մեծ կորուստներ ունեցան։

—

Ցէտինիէ.—Պոդգորիցա եկաւ ալբանների պատգամաւորութիւնը, Իզմայիլ-Քէմալի հետ խորհրդակցելու համար։ Բարձր շրջաններում միտք յղացաւ, որպէսզի աւելի շահագրգռված երեք պետութիւնների, այն է՝ Գերմանիայի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի դեսպանները Պոդգորիցա՝ գնան ալբանների հետ բանակցելու համար։

—

Ցէտինիէ.—Յունիսի 21-ին թագաւորը յայտնեց դիւանագիտական մարմնին, որ յունիսի 22-ին նշանակված է Պոդգորիցայի սահմանագլխի դիվիզիայի սպառազինումը՝ բաղկացած 7000 զինւորից՝ 30 թնդանօթներով. արքան նորից հաստատեց, որ նա Թիւրքիայի հետ պատերազմել չէ ցանկանում։

Սա մի նախազգուշացուցիչ միջոց է, ի նկատի առնելով թիւրք զօրքերի կենտրոնացումը չերնոգորական սահմանի վրա։ Գեներալ Վուկօտիչը Վասօվիչի մեկնեց, Հիւսիսային Չերնոգորիայի սահմանագլխի վրա հսկողութիւն ունենալու համար։

—

Վիէննա.—Չերնոգորիայի սպառազինման առիթով «Նէյէ-Ֆրեյէ-Պրեսսէն» գրում է, որ Ռուսաստանը, Աւստրիան և Թիւրքիան հաւանականաբար ամէն միջոցի կը դիմեն խաղաղութեան պահպանման համար։ Չերնոգորիան, հակառակ պետութիւնների խորհուրդների, եթէ Թիւրքիայի դէմ կերթայ, կը մնայ մենակ։

—

(Լրագիրներից)

Բեռլին. — «Local-Anzeiger»-ը հաղորդում է, որ Թիւրքիան աճապարանօք պատերազմի է պատրաստվում։ Նա շտապով Անգլիային պատուիրել է 100 թնդանօթ Մաքսիմի սիստեմի, 36 լեռնային թնդանօթներ, իսկ Կրեզօյի գործարանին 3 գնդակացիր և 3,500 ատրճանակ։

Բեռլին.—«Frankf. Zeitung»-ին հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ այնտեղ յունիսի 19-ին լոյս պիտի տեսնէր Բ. Դրան պաշտօնական յայտարարութիւնը, որի մէջ ասված պիտի լինէր, որ Թիւրքիայի համբերութիւնը հատնում է, և եթէ Չերնոգորիան չի դադարի ապստամբներին պաշտպանելուց, Բ. Դուռը իր վարկի պահպանման համար ստիպված կը լինի պատերազմ յայտարարել։

—

Ալբանական հարցի շուրջը պետութիւնների միջև տեղի ունեցած բանակցութիւններն արդէն վերջացել են։ Պետութիւնները ամէն ճիգ ու ջանք թափում են Չերնոգորիայի և Թիւրքիայի միջև պատերազմը անհնարին դարձնելու, թէև կասկած կայ աջողութեան նկատմամբ։ Մեծ յոյսեր են տածում Միուշկովիչի առաքելութեան վրա։ Պետերբուրգում նրան հասկացրել են, որ Չերնոգորիան պիտի զգուշանայ գրգռիչ գործողութիւններից։

—

Ցէտինիէ.—Պայմանագիր ներկայացնելու լուրը, որը որպէս թէ Բ. Դրան կողմից ներկայացվել է Չերնոգորիային, այստեղ առաջ է բերել մեծ իրարանցում, թէև պաշտօնական շրջանները դրա վրա նայում են թերահաւատութեամբ և չեն կարծում, որպէսզի Թիւրքիան պատերազմ յայտարարէ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

22 յունիսի

Լօնդօն.—Համայնքների պալատում Րօնալդշը հարց տուեց Գրէյին, թէ ներկայացվել է արդեօք իրան Ռուսաստանից Պարսկաստանի վրայով Հնդկաստան նախագծվող երկաթուղագծի յատակագիծը։ Գրէյը պատասխանեց դրականապէս, աւելացնելով, որ կառավարութիւնը կառուցման դէմ արգելք չի յարուցանի, երբ կը համոզվի, որ բրիտանական շահերը համապատասխան կերպով պահպանված են։

—

Ուրմիա.—Պարսիկների գրգռումը ռուսների դէմ դեռ ևս չը վերջացաւ։ Սպանված ռուսահպատակի յուղարկաւորութեան ժամանակ պարսկական ոստիկանը յարձակվեց գաշոյնը ձեռքին մի ռուս զինւորի վրա, բայց վայր ձգվեց և թեթև կերպով վիրաւորվեց։

—

(Լրագիրներից)

Թէհրան.—Ձերբակալվեց ռամկավարական «Զանթէյ» թերթի խմբագիրը։

Ստացվող լուրերին նայած Բուշիրում երևան են հանված ժանտախտից մահանալու դէպքեր։

—

Կ. Պօլսից Ցունաստան գնացող նաւերը Պիրէյում ենթարկվում է 4-օրեայ կարանտինի։

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ

—

Չէբրայիլ (Կարեադ. գ.), 13 յունիսի

Քեվանի ինն հայ գիւղերը խոր սուգի մէջ են. իսպառ թալանված են Քեարիմ-խանից, որը մի տարի սրանից առաջ նոր կառավարութեան ձիաւորների շարքում կռւում էր Րահիմ-խանի դէմ, իսկ այժմս իր զէնքերը ուղղել է նոյն կառավարութեան դէմ։

Սպանված ու վիրաւորված հայերի թիւը յայտնի չէ, բայց ճիշդ յայտնի է, որ հայերը թալանվել են բառիս բուն նշանակութեամբ ու այժմս գտնվում են մի թուրքաբնակ գիւղում։ Նրանք սպասում են օգնութեան, բայց ի զուր, որովհետև կառավարութիւնը գտնվում է մի այնպիսի ժամանակամիջոցում, երբ հնարաւորութիւն չունէ զսպելու Քեարիմ-խաներին։

Աղաջան Բաբայեանը վերջին փոքրիկ նամակով յայտնում է հայերի դրութիւնը այդ գիւղերում մի քանի խօսքերով. «Աւագ դայի, որ իմանաք՝ մեր ինն գիւղերը Քեարիմ-խանը չափմիշ է արել։ Բացի մեր կանանցից ոչինչ չէ ազատված. մենք էլ հաւաքվել ենք մի թուրքի գիւղ։ Խնդրում ենք օգնութիւն» և այլն։

Այս քանի տողերից երևում է, որ ամբողջ շարժական կայքերը թալանվել են Քեարիմ-խանից, և միայն կարողացել են ազատել իրանց ընտանիքները փախուստ տալով մի թուրքաբնակ գիւղ։

Եկող լուրերը շատ ցաւալի են, որովհետև Քեարիմ-խանը անպատիժ մնալուց խրախուսվելով շարունակում է իր թալանը։

Աս. Տէր-Ցարութիւնեան

II

Թաւրիզ, 17 յունիսի

Արքայազն Սալար-ուդ-Դօվլէի արշաւանքի ծանր տագնապը անցած կարելի է համարել՝ շնորհիւ Հաջի Սամադ-խան Շուջաուդ-Դօվլէի ջանքերին և խոհական տակտիկային։ «Մշակի» ընթերցողներին յայտնի պէտք է լինի այն ուղղութիւնը, որին անշեղ կերպով հետևելու էր Մարաղայի դատաւորը, այն է՝ բաժանել արշաւանքի գործին դաշնակից բէկզադէներն ու աշիրաթների խաները ապստամբ իշխանից և փոխադարձաբար սերմանել նրանց մէջ երկպառակութիւն ծագեցնող սերմեր՝ արշաւանքի ոյժը ջախջախելու համար, առանց արիւնհեղութեան։ Շուջա-ուդ-Դօվլէի փորձերը խիստ գոհացուցիչ վախճանի յանգեցան և բէկզադէներն ու աշիրաթների ցեղապետները ոչ միայն հեռացան Սալար-ուդ-Դօվլէից, այլ և երդմնագրեր ստորագրեցին ու տուին բանակի հրամանատարին՝ հաւատարիմ մնալու պարսից պետութեանը և անգամ զէնքի ոյժով կռւել՝ հալածելու ըմբոստ իշխանին, եթէ նա թոյլ տայ նոր արշաւանքի փորձեր անել։ Հաջի Սամադ խանը հեռագրով գեկուցում տուեց մինիստրութեանը իր ձեռնարկութիւնների հետևանքի մասին. նոյն հաւաստիացումները հեռագրով հաղորդեցին նաև յիշեալ մինիստրութեան՝ գործին նախապէս մասնակից բոլոր ցեղապետները։ Ըստ որում բէկզադէների և խանզադէների թայֆան գերակշիռ ոյժ է ներկայացնում վայելած ազդեցութեան և զինւորական զօրութեան տեսակէտից, ուստի ցեղապետների խորհրդակցութեամբ սպառնական գիր ուղարկվեց բէկզադէների կողմից աշիրաթների խաներին, որ վերջիններս ոչ մի մասնակցութիւն չունենան կամ չաջակցեն ապստամբներին, հակառակ դէպքում բէկզադէների մեծ թայֆան իր զէնքը պէտք է ուղղէր դէպի աշիրաթները։ Աշիրաթների խաները, հանգամանակելով 1000 թուման (2000 ր.) պարսից փող՝ անձամբ գնում են Սալար-ուդ-Դօվլէի մօտ, առաջարկում նրան այդ գումարն իբրև ճանապարհածախս և խորհուրդ տալիս, որ հեռանայ իրանց սահմաններից։

Միանգամայն պարսից բանակի հրամանատար Հաջի Սամադ-խանը իր նպատակին հասնելուց՝ Սալարին չէզոքացնելուց յետոյ սկսեց իր բանակցութիւնները նրա հետ, որին խորհուրդ էր տալիս չը դաւաճանել հայրենիքին և ոչ էլ պատճառ դառնալ աւերումների ու արիւնահեղութեանց, խոստանալով միջնորդել, որ նրա հանգիստն ապահովվի Պարսկաստանում։ Սալար-ուդ-Դօվլէն իր ուղարկած պատասխանում յամառութեամբ կանգնած է երեւում իր պահանջների վրա, որոնք են պարսից շահերի գահը որդւոց որդի ժառանգական է, պայմանով՝ որ մօր կողմից ևս շահզադէ լինի գահաժառանգը։ Սալար-ուդ-Դօվլէի ասելով՝ գահը պատկանում է իրան, որովհետև նախկին շահ Մահմէդ-Ալի-մօր կողմից շահզադէ չէ, և իր իրաւունքն է, որին տիրանալու է սրով, այնպէս, ինչպէս արել են Ղաջար շահերը։ Իշխանը դառը տրտունջ է արտայայտում այն բանի համար, որ իրանից խլել են մինչև անգամ իր սեփական կալուածները։ Նա երդվել է թափել իր արեան վերջին կաթիլը մինչև որ ձեռք կը բերէ իր գլխաւոր իրաւունքը՝ Պարսկաստանի գահը։ Շուջա-ուդ-Դօվլէի յորդորներն ու խորհուրդները անտարակոյս կը մերժվեն, եթէ ըմբոստ իշխանը նոր ոյժեր կարողանայ հաւաքել իր գլխին և շարունակել արշաւանքը։

Սալար-ուդ-Դօվլէն իր մօտ պատգամաւոր գնացող խաներին ասաց, որ նոր ուժեր պէտք է ժողովէ թիւրքահպատակ աշիրաթներից և ձգտի իր նպատակին։ Անաջողութեան պատահելուց յետոյ իշխանը հեռացաւ Սօվուջ-Բուլաղից և գնաց դէպի թուրքաց սահմանները։

Շուջա-ուդ-Դօվլէն՝ Սօվուջ-Բուլաղում 150 ձիաւոր թողնելուց յետոյ բանակը յետ է տանելու դէպի Սէրաբ, որտեղից հաւանօրէն կը զսպէ շահսէվաններին և Ղարադաղի շրջանը, որ շատ ցանկալի է։

Հայկազուն

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

✦ Մինիստրական խորհուրդին վերջին նիստերէն մէկուն նկատողութեան առնուեցաւ Անատօլուի վիճակը, որ մեծ մտատանջութիւն կը պատճառէ կառավարութեան, կ'ըսէ «Պրօօդոս»։ Ժողովին մէջ կարդացուեցան Բիթլիսի կուսակալին ուղղուած հեռագիրներն ու նամակները։ Մինիստրական խորհուրդը որոշեց հայաբնակ գաւառներու մեծ ու փոքր բոլոր կառավարական պաշտօնեաները հրաժարեցնել և անոնց տեղ Պօլսէն փորձառու պաշտօնեաներ ղրկել։ Որոշեց նաև ոստիկան զինւորներուն և ոստիկաններուն թիւը աւելցնել, զինւորական դատարաններ հիմնել, բէգլէֆի շատ մը թաքուրներ զէնքի տակ կանչել և այս կերպով վերջ տալ թշնամական տրամադրութիւններուն, որոնք կը սպառնան կառավարութեան համար ծանրակշիռ կացութիւն մը ստեղծել։

✦ «Պանթրիսի» երէկուան խմբագրականին մէջ կը կարդանք. «Հայաստանի կացութիւնը վերջերս այնքան ցաւալի վիճակ մը առած է, որ մինիստրական խորհուրդն ալ սկսաւ յուզուիլ։ Հայերը, այս դժբաղդ ազգին զաւակները, որոնք Աբդիւլ-Համիդին օրով այնչափ արիւնի տուրք վճարեցին, դարձեալ, և սահմանադրութեան օրով խսկ, չարչարանքներու ենթարկուած են, որպէս թէ անոնց բնակած Անատօլուի արևելեան կողմերը մեր սահմանադրական կառավարութեան իրաւասութեանը տակ չգտնուէին։ Կեանքի, ինչքի և պատուոյ իրաւունքը անծանօթ է տակաւին հոն։ Կարելի չէ նկարագրել քիւրդերուն ըրածները, և տեղական իշխանութիւնը մատքէն չանցներ անոնց մասին ոևէ միջոց ձեռք առնել։ Եղ սակայն այս կերպով երկիրը այնքան ծանրակշիռ վտանգի մը ենթարկուեցաւ, որ զգալի եղաւ, թէ այդ կողմերը տագնապալի վիճակ մը երևան պիտի գայ, եթէ սպառ համբերութիւնը տառապեալ ժողովուրդին, որ թէև անզէն է ու կը գտնուի լաւ զինուած քիւրդերու դէմ, սակայն բոլորովին չէ կորսնցուցած իր կորովը։ Կառավարութիւնը՝ նկատի առնելով այս պարագան՝ որոշեց վերջ տալ այս անլուր դէպքերուն, և մինիստրներու խորհուրդի վերջին նիստին մէջ տնօրինութիւններ եղան այս սոսկալի կացութիւնը բարւոքելու համար։ Ի մէջ այլոց որոշուեցաւ պաշարման վիճակ հրատարակել այդ կողմերը։ Ասիկա ձեռք առնուելիք միջոցներուն ամենէն ծանրակշիռն է։ Կը յուսանք որ կառավարութեան ամուր ձեռքը իրապէս պիտի հետապնդէ գողութեանց և սպանութեանց հեղինակները և վերջ պիտի տայ դժբաղդ հայերու հանդէպ գործուած անիրաւութեանց, ու այս կերպով պիտի ազատէ երկիրը այն վիճակէն, որ կրնայ պետութեան վարկին վնասել և նոյն իսկ օտար միջամտութեան մը պատճառ ըլլալ»։

✦ «Նէէ Իդէէի» երէկուան խմբագրականին մէջ սա տողերը կը կարդանք. «Իտալիոյ խորհրդարանին մէջ արտաքին գործոց մինիստրին յայտարարութիւններէն կը մակաբերուի, թէ Ալբանիոյ մէջ շահակից եր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՍԵՆԵԱԿ

(Նոքից իրական կեանքից)

Նուէր ամառանոց գնացած տիկիններին

—

— Դու ճանաչում ես Գերասիմ Եակուլևչին,—հարցրեց բարեկամս, երեսի ու վզի քրտինքը սրբելով։

— Ճանաչում եմ. ինչ կայ որ։

— Խեղճը այս գիշեր անձնասպանութիւն գործեց։

Ես, զարմանքից, հազիւ կարողացայ բացագանչել.

— Ի՞նչ ես ասում։

— Այո, այո, անձնասպանութիւն գործեց այն ՝ուրախ, զուարթ, սաղ-խօսող, ծիծաղող Գերասիմ Եակուլևչը։ Ափսոս մարդ. ով կարող էր սպասել։

— Լաւ, իսկ ինչ պատճառով։ Նրա նիւթականը լաւ էր, եկամուտը 5000-ից անցնում էր։

— Այո, ես էլ նոյն հարցը տուի ինձ. սակայն երբ գիշերը լուրն առնելուց յետոյ մտայ նրա մօտ և տեսայ այն պայմանները, որոնց մէջ նա ապրում էր, իմացայ, որ Գերասիմը ուրիշ ելք չունէր։

Եւ բարեկամս ինձ պատմեց հետևեալը.

— Գերասիմը համալսարանն աւարտելուց յետոյ յիմարութիւն ունեցաւ իսկոյն ամուսնանալ։ Աննա Պավլօվնան, նրա կինը, ինչպէս գիտես, իր հետ բերել էր որպէս օժիտ միմիայն լաւ կահ-կարասիք՝ արիւմօ, «ստիլնիյ մեբէլ», տուալէտի բոլոր պարագաները և... խոստում թէ երբ հայրը մեռնի, Գերասիմը ստանալու է մօտ 50,000 ր.։ Իսկ Աննա Պավլօվնայի հայրը, թարսի պէս, չէր մեռնում։

— Բայց չէ որ Գերասիմը շատ երեխաներ չունէր և, ինչպէս ասացի, տարեկան 5000-ի եկամուտ ունէր,—աւելացրի ես։

— Այո, նա ունէր մի աղջիկ միայն և 5000 ր. եկամուտ։ Բայց... բայց հարցը նրանումն էր, որ Աննա Պավլօվնան ապրում էր ի հաշիւ այն 50,000-ի, որ պէտք է ստանար Գերասիմը։ Բնակարանին վճարում էին 1400 ր., խոհարարը, լակէյը, գործնիչնան և բոննան կլանում էին նոյնքան. Աննա Պավլօվնան իր զգեստների և գլխարկների վրա ծախսում էր տարեկան առնուազը 600 ր., թատրոնն ու երեկոյթները նրա-տում էին դրանից ոչ պակաս. ուտում էին 3000 ր., ամառանոցը նստում էր 1000 ր., և այսպէս տարվայ վերջը Գերասիմը պարտք էր մնում 2—3000 ր.։

— Եւ դա եղաւ պատճառ նրա ինքնասպանութեան։

— Ոչ բոլորովին. այլ այն կեանքը, որ ստեղծվեց Գերասիմի համար Աննա Պավլօվնայի ամառանոց գնալուց յետոյ։ Նրանք ապրում էին 7 սենեակում։ Աննա Պավլօվնան, ինչպէս գիտես, առաւօտները վեր էր կենում ժամը 10-ից ոչ շուտ. մինչև 11-ը անցնում էր հայելու առաջ, ապա նախաճաշում ու դուրս էր գալիս, ինչպէս ասում են, провѣтриться. Ճաշելով ժամը $3^1/_2$-ին, նա քնում էր մինչև երեկոյեան ժամը 6-ը, յետոյ գնում էր իր ծանօթ տիկինների և օրիորդների մօտ. դրանից յետոյ՝ թատրոն, կրօսանք, սկէտինգ-րինկ, սինէմատօգրաֆ և այլն. տուն էր գալիս գիշերվայ ժամը 1-ից ոչ շուտ։ Եւ այսպէս՝ 9 ամիս շարունակ այստեղ՝ քաղաքում։ Ամուսնուն տեսնում էր նա ճաշի ժամանակ միայն, և մէկ էլ այն ժամանակ, երբ պէտք էր ըստ ներկայացրած հաշիւների փող առնել նրանից և վճարել պարտքերը։ Բայց դա ոչինչ։ Մայիսի 25-ից սկսած Աննա Պավլօվնան ամեն օր խօսում էր ամառանոցի մասին. Կիսլօվօդսկ, Աբասթուման, Կեսսինգէն, Դիւիջան, Եալտա և Ֆինլանդիա. սրանցից մէկն ու մէկը պէտք էր ընտրել. և գիտէք թէ ում համար։

— Աննա Պավլօվնայի, էլ ում,—պատասխանեցի ես։

— Իսկի էլ չէ. այլ Նէգդայի համար. Նէգդայի՝ 6 տարեկան նրանց աղջկայ, որի մասին խօսելիս՝ Աննա Պավլօվնան, չը գիտեմ ինչու, միշտ էլ ասում էր. «Իմ երեխաներս... նրանց առողջութիւնը... նրանց կրթութիւնը... նրանց, միայն նրանց համար է, որ ես յանձն եմ առնում այս բոլոր նեղութիւնները...»։ Իսկ գիտես թէ որտեղ էր կրթվում Նէգդան. խոհանոցում, ուր նա անց էր կացնում օրվայ այն ժամերը, երբ Աննա Պավլօվնան կամ քնած հանգստանում էր կամ տանից բացակայում, ուրիշ խօսքով՝ օրվայ 18 ժամը։

— Լաւ, բայց ինչ հալում տեսար դու անձնասպանին,—հարցրի ես։

— Համբերութիւն ունեցիր լսել. մայիսի 28-ին Աննա Պավլօվնան իր «երեխաների» և բոննայի հետ գնաց Կիսլօվօդսկ. բայց նախ քան գնալը, ահա թէ նա ինչ է անում. 7 սենեակներից 6-ը փակում է, թողնելով Գերասիմին միայն 1 փոքրիկ սենեակ. նախապէս այդ սենեակից էլ նա հանում և պահում է բոլոր կարասիքը, թողնելով՝ 2 աթոռ, բոննայի տակ եղած մի հասարակ մահճակալ, նախամենեակի սեղանը, մի սպիրտօվկա՝ թէյ եփելու համար, մի երկու կոտրած ամաններ, 2 բաժակ և 1 պլեբօր՝ ճղված անձեռոցիկով. բացի այդ՝ նա պարտեզ է տեղափոխում տան 64 աման ծաղիկները, պատուիրելով Գերասիմին՝ ամեն օր ջրել նրանց, խնամել, որ իր վերադարձին լաւ տեսք ունենան. անելով այս բոլոր սիրալիր կարգադրութիւնները, Աննա Պավլօվնան ուղևորվում է ամառանոց, վերցնելով իր հետ... 500 ր. և դնելով Գերասիմին շաբաթը մի անգամ իրան նամակ գրելու պայմանը։ Գնում է։ Գնալուց յետոյ դուրս է գալիս, որ այն սենեակը, որ թողել էր Աննա Պավլօվնան Գերասիմին, բնակարանի ամենից տաք սենեակն է, ուր վաղ առաւօտից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը արևն այրում է ջերմոցի պէս, ուր կարելի էր խաշվել, տապակվել քրտինքի մէջ, մի օրում չորանալ, շունչը կորցնել, բայց ոչ մի դէպքում քնել, ճաշել, հանգստանալ։ Եւ ահա մեր խեղճ Գերասիմը, ամուսնու գնալուց յետոյ, ցանկանալով պատսպարվել արևից, շոգից ու... պարտատէրերից՝ այլևս տուն չէ գալիս, այլ իր ողջ ժամանակը անց է կացնում մինչև ճաշ՝ պաշտօնատեղում, իսկ միւս ժամերը՝ այգիներում, հիւրանոցում և տրամվայում. և երբ 15 օրից յետոյ տուն է գալիս և դռնապանը տալիս է նրան 300 ր. անյապաղ Աննային փոխադրելու հեռագիրը, իսկ պարտէզում տեսնում է, որ ծաղիկներից և բոյսերից 38-ը չորացել են ջրի պակասութիւնից, բերել է

կու տէրութիւն կայ՝ Իտալիա և Աւստրիա։ Մինխարը պնդեց status quo-ին անվթար պահպանման վրայ։ Ասիկա ցոյց կուտայ, որ այդ երկու տէրութիւնները Ալբանիոյ մասին համաձայնութիւն մը գոյացուցած չեն տակաւին իրենց միջև։ Արդի քաղաքականութեան առանցքը շահն է։ Արդի դիւանագէտները յաջողելու համար ամեն սրբութիւն, ամեն նուիրագործութիւն ոտնակոխ կընեն։ Թիւրքիոյ մէջ բարենորոգումներ մտցնելու համար, Բերլինի 23-րդ և 61-րդ յօդուածները որոշ տրամադրութիւններ ունին։ Առաջինը՝ Եւրոպական Թիւրքիոյ և երկրորդը՝ Ասիական Թիւրքիոյ մասին։ Այս երկու յօդուածներն ալ գործադրուած չեն։ 61-րդ յօդուածին համաձայն, Բ. Դուռը կը պարտաւորուէր հայաբնակ նահանգներուն պահանջած տեղական բարենորոգումները ի գործ դնել, որպէսզի հայերը ապահովուին չէրքէզներուն և քիւրդերուն դէմ։ Բ. Դուռը իր ձեռք առած միջոցները պարբերաբար պիտի հաղորդէր տէրութեանց, որոնք անոնց գործադրութեանը վրայ հսկելու պաշտօնը ստանձնած էին։ Ծանօթ են այն միջոցները, որոնք ձեռք առնուեցան Թիւրքստանի մէջ հայերը պաշտպանելու համար։ Համիդ ատեն ատեն իմացուց իր ձեռք առած արմատական բարենորոգումները։ Այս վայրագ հալածանքներուն դէմ քաղաքակիրթ Եւրոպան վերջին ծայր անզգայ ու անտարբեր մնաց։ 200—300,000 հայերուն կեանքը անոնց ուշադրութեանը արժանի չէր։ Այդ տէրութիւններուն Հայաստանի մէջ ունեցած շահերը աննշան էին, ու այս պատճառով օտար տէրութիւնները հաստատապէս ու բարեկամական բողոքներ միայն ըրին այդ ջարդերուն համար։ Ալբանիոյ կամ Մակեդոնիոյ մէջ՝ յիշուած տէրութիւնները մեծ շահեր ունին, ուստի անմիջապէս կը յուզուին, կը զգացուին և անոնց դիւանագէտները բեմերուն վրայէն կը գոռան, թէ ժողովուրդի մը իրաւունքները պէտք չէ որ ոտնակոխ ըլլան։ Այդ դիւանագէտները ներքնապէս կը ծիծաղին իրենց կատարած այդ կեղծ բարեպաշտութեան՝ Թարթիւֆիւթեան վրայ, և սակայն իրենց կառավարած երկրին շահերը պաշտպանելու համար ստիպուած են այդպէս գործելու։

(«Ժամանակ»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Ստացել ենք հետևեալ հեռագիրները.

Ախալքալաք.—Ողբում ենք գաւառական վշտահար կոյր ճախարակի երգչի, մեր եւրեխաների մայրենի Թոթովանքով սնուցանող ոգեորված ուսուցչի, ժողովրդական ոգու պատգամախօս Թղնակի մահը։ Պանծալի Աղայեանի, մեր Անդերսէնի, յիշատակը յաւիտեան կը մնայ մեր սրտերում։ Ցայտնում ենք հանգուցեալ գրողի ընտանիքին մեր սրտագին ցաւակցութիւնը։ Մի խումբ յարգող կանայք։

Ախալքալաք.—Չը կայ Աղայեանը։ Որբացաւ ազգային գրական-մանկավարժական անդաստանը։ Հանգիստ աճիւնիդ, անմոռանալի ուսուցիչ։ Ախալքալաքցի ուսանողները։

Գանձակ. Ցնցված Թանգագին և անմոռանալի Ղազարոսի, մայրենի մանկական գրականութեան պարզակի, ազնիւ և բեղմնաւոր հասարակական գործչի անմխիթար մահվամբ, յայտնում ենք մեր անսահման վիշտը։ Հայ ուսուցիչների կողմից՝ Կարապետ Ղլիճեանց։

Բագու.—«Աղբիւր» և «Տարազի» խմբագիր Տիգրան Նազարեանին։

Ողբում ենք անփոխարինելի կորուստը ոգեորված բանաստեղծի, հայ մանկական գրականութեան ստեղծող Աղայեանի։

Տէր-Զաքարեան, Տէր-Բաղդասարեան, Մելիք-Շահնազարեան, Միկաէլեան, Խուրլաբեան, Հասան-Ջալալեան, Ներսէսեան, Մանուչարեան, Խօջամիրեան։

Թիֆլիսում գտնվող բարձրագոյն դպրոցների ուսանողների մի խումբ որոշել է դնել յատուկ մի պսակ Ղազարոս Աղայեանի դագաղի վրայ։ Խմբի մէջ մասնակցողների Թիւը աւելանում է նոր ցանկացողներով, որոնք կամենում են իրանց բաժինն ունենալ հանրային պսակի մէջ։

—

Դ. Աղայեանը վերջին հոլեհանգստին ներկայացան Թիֆլիսի քաղաքագլուխը և քաղաքային վարչութեան անդամները յայտնելու քաղաքային վարչութեան կայացրած որոշումների մասին։ Այդ որոշումները արդէն յայտնի են մեր ընթերցողներին։ Հոգեհանգստին ներկայ էին մամուլի ներկայացուցիչները, որոնց թւում նաև «Закавказ. Рѣчъ» թերթի խմբագրութեան կողմից։

—

Թիֆլիսաբնակ մի խումբ նուխեցիներ՝ մամուլի միջոցով յայտնում են իրանց սրտի մորմոքող կսկիծը հանգուցեալ մանկավարժ Ղազարոս Աղայեանի ընտանիքին։ Նոյնպէս խնդրում Լէօին՝ իրանց կողմից ներկայացուցիչ լինել կիրակի, ամսիս 26-ին, Թաղման ծիսակատարութեան։

—

Հանգուցեալ Ղազարոս Աղայեանի մահվան առիթով՝ յունիսի 22-ի երեկոյեան խորհրդակցութեան հրաւիրված Թիֆլիսի բոլոր տպարանների հայ գրաշարներ և բանւորների ներկայացուցչական ժողովը (Բացի «Հորիզոնի» գրաշարներից, որոնք մասնակցելով և համամիտ լինելով ընդհանուր ժողովի որոշման՝ հետևեալ օրը հրաժարվեցին մասնակցելուց) յանձնայարգելով ամենահին հայ գրաշարի յիշատակը՝ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց 3 պատուիրակ-գրաշարներ—Լևոն Պօղոսեանց, Խաչատուր Ցովհաննիսեանց և Արտաշէս Դօշոյեան — պարտաւորեցնելով նրանց՝ որպէս ընդհանուրի ներկայացուցիչ՝ մասնակցել հանգուցեալի Թաղման ազահանդէսին և դնել դագաղի վրայ Թարմ ծաղկեայ պսակ հետևեալ վերտառութեամբ.

«Հայ գրաշարների նախահայր՝ սիրելի Ղազարոս Աղայեանցին։ Թիֆլիսի տպարանական գործի հայ բանւորներից»։

Ապա ժողովը ամբողջ կազմով ներկայ եղաւ հանգուցեալի բնակարանում տեղի ունեցած այդ օրվայ հոգեհանգստին։

ԲԱԳՈՒԻ ՔԱՂ. ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆՏՐ. ՀԱՅ ԸՆՏՐՎԱԾ ՁԱՅՆԱՒՈՐՆԵՐԻ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

—

Քաղաքային ինքնավարութեան գործերով հետաքրքրվող մի շարք ծանօթներ Թիֆլիսում և Գանձակում հարց են տալիս, թէ ինչո՞ւ երկրորդ ընտրութիւնից յետոյ հայ ընտրված ձայնաւորները, որոնք թէ առաջնակարգ գործիչներ էին եւ թէ պատկառելի Թիւ էին կազմում, հրաժարվեցին ձայնաւոր լինելուց։

Ահա թէ ինչու.

«Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է մեր մի շարք Թղթակցութիւններից, որ նախկին ընտրութիւնը նախհանգական ատեանի կարգադրութեամբ բեկանվեց և նոր ընտրութիւն նշանակվեց մայիսի 23-ի համար։

Այդ օրը, մայիսի 23-ին, ընտրողների Թիւը 1161 էր, որից 650-ը Թուրքեր, 352-ը հայեր, 150-ը ռուսներ և ռուս-ազանդաւորներ, մոլոկաններ և 9 հոգի էլ վրացի և այլ ազգութիւնից։

Այդ օրը ինչպէս Թուրքերից, նոյնպէս և հայերից շատերը չէին եկած՝ անկարող լինելով Թողնել սեփական գործերը և պաշտօնները, բայց ռուսները և մոլոկանները, առանց բացառութեան, ներկայ էին։

Նախ քան ընտրութեան օրը, հայերի, Թուրքերի, ռուսների ու մոլոկանների միջև համաձայնութիւն էր կայացված որոշ Թւով իւրաքանչիւր ազգութիւնից էլ ձայնաւորներ ընտրելու։ Ռուսները, ինչպէս ասացի, 150 ձայն ունէին ընդամենը և պահանջեցին, որ իրանցից անպայման և առնուազն 18 ձայնաւոր պիտի ընտրեն։ Թէև այդ Թիւը միանգամայն անարդարացի և անիրաւացի էր ինչպէս պետական և քաղաքային ընտրութեան օրէնքի, այնպէս էլ սկզբունքային տեսակէտից, սակայն զանազան խելացնոր Պուրիշկեվիչների և ընկ. բերանները փակելու համար այդ զիջումը արվեց և որոշվեց 18 ձայնաւոր ընտրել, որպէսզի ցոյց տրվի, որ ընդհանուր Կովկասի և մասնաւորապէս Բագուի բնիկները չեն խորշում ռուսներից և, հակառակ օրէնքի, մեծ բաժին են տալիս նրանց։ Բայց ռուսները, ոգեւորված այդ մեծ զիջումից, ընտրութեան օրը առաւօտից մի ահագին կապոց կոչԹուղԹիկ բերին տպագրված և սկսեցին դահլիճի մէջ ցրել։

Այդ կոչի բովանդակութիւնն այն էր, որ ինչպէս տիրող ազգի պատկանող անդամներ՝ իրաւունք ունեն ամեն տեղ, ամեն գործում խառնվել, վերահսկիչ լինել և այլն և այլն։

Կոչի մէջ դատափետում էին կովկասեան բոլոր տեղական ազգութիւններին քօղարկված կերպով։

Ժողովրդի տրամադրութիւնը փոխվեց. հասարակութիւնն իր ինքնասիրութիւնը և արժանապատւութիւնը վիրաւորված զգաց։ Հայերը աւելի սառնասիրտ էին. «Ինչ ուզում են, Թող գրեն, վաղը կը մոռացվի» ասելով անցան. իսկ Թուրքերը անհամբերութեան նշաններ ցոյց տուեցին, բայց «երես տրվեց, աստա էլ են պահանջում» ասելով իրանց զսպեցին։

Եւ հետևանքը այն եղաւ, որ պայմանաւորված Թուրք և հայ ձայնաւորները ընտրվեցին, իսկ ռուսներից շատերը սեւացան, բացի երեքից։

Ասենք՝ Թուրքերը, հակառակ իրանց ոռոշման, մի քանի աչքի ընկնող հայերին էլ սևացրին, ինչպէս Խ. Վերմիշեանին, Կ. Խատիսեանին և Ս. Տէր-Զաքարեանին։ Եթէ հայերը իմանային, որ Թուրքերը այդ երեքի նկատմամբ պիտի դաւաճանեն և քաղաքացիական խոստումները չը կատարեն, իրանք էլ մի քանի աչքի ընկնող Թուրքերին նա քուէ կը տային և կը սևացնէին. սակայն հայերը խոստմնազանց չեղան, իսկ Թուրքերը իրանց հին արհեստը բանեցրին։

Ընտրութեան հետևանքից հայերը երկու կողմից վիրաւորվեցին Թուրքերից. Նախ այն, որ նրանք ռուսներին, սրանց անտակտ և անհեռատես վարմունքը (նախ մեծ Թւով ձայնաւոր պահանջելը, երկրորդ՝ ընտրութեան օրվայ կոչը) տեսնելով, քաջութիւն չունեցան հէնց վարչութեան դահլիճի մէջ էլ ճակատ առ ճակատ յայտնելու, որ պիտի սևացնեն և այդ մասին առանց հայերին յայտնելու, հայերի կարծիքը իմանալու, լռելեայն կերպով, «քչ-փչերով» հէնց դահլիճի մէջ իրար ականջին փսփսալով վճռում են ռուսներին սևացնել։

Այդ երևոյթը ցոյց է տալիս, որ մեր հարևան Թուրքերը որքան էլ իրանց ցոյց են տալիս համաձայնութիւնների կողմնապահ, միատեղ, միահամուռ գործունէութեան կողմնակից, բայց և այնպէս քնգաւնակ են գաղտնի կերպով շուռ տալ ամեն տեսակ որոշումներ, իրանց ձեռքով ստորագրածն անգամ։

Հայերը և ռուսները եթէ կամենային, այդ օրը բոլոր Թուրքերին կը սևացնէին, կը սևացնէին նոյնիսկ Թաղիևին, բայց նրանք այդ չարին, որովհետև ազնիւ կերպով խոստումներ էին արել։

Ռուսների և մոլոկանների մեծ մասը հայկական Թաղերումն են ապրում և նրանց տնտեսական շահերը ստիպողաբար կերպով պահանջում են կապված մնալ իրար հետ. և եթէ հայերի կողմից մի Թեթև ակնարկ, առաջարկութիւն լինէր դէպի ռուսները, վերջիններս ուրախութեամբ իրանց 150 ձայնը կը միացնէին հայերի 352 ձայների հետ, աւելացնելով նաև 9-ը վրացիների ձայները, որով կը կազմվէր 511 ձայն։ Հետևաբար այստեղ 511 ձայնով ապահով լինելուց յետոյ՝ Հաջիեվ Իսրաֆիլի և Սաֆարալիեվ Իսմայիլ-բէկի խմբերից, որոնք ունէին 300-ի չափ ընտրող կողմնակիցներ, եթէ մի երրորդ մասը միանար հայերին, այդ Թւով կարելի էր, ինչպէս ասացի, Թաղիևին իրան սևացնել։

Գուցէ առարկողներ լինեն, թէ Հաջիեվը և Սաֆար-Ալիեվը տեսնելով որ քրիստոնեայ ազգութիւնները միացել են, իրանք էլ բլոկ կը կազմէին Թաղիևի պարտիայի հետ։ Այդ ենԹադրութիւնը միանգամայն սխալ կը լինի։ Նախ որ՝ այդպիսի մի բլոկ կազմելը պիտի շատ գաղտնի լինէր, իսկ եթէ ընդունենք, որ գաղտնի կարելի լինէր պահելու, բայց կայ մի երկրորդ պատճառ, որը այնքան զօրաւոր է, որ երբեք Թոյլ չի տայ, որպէսզի Թաղիևի հետ հակառակ Թուրք պարտիաները միանան։ Երկրորդ պատճառն այն է, որ երեք Թուրք պարագլուխներից երկուսը Թաղիևի հետ հաշտվել երբեք չեն կարող. դրանք աշխատում են՝ որքան կարելի է՝ իրարու վարկաբեկել, ոովհետև մէկի դիրքը միւսի տապալումն է և օր չէ լինում, որ իրար համար Թակարդներ չը պատրաստեն։ Եթէ Բագուի Թերթերը ուշի ուշով կարդացվեն, ապա պարզ կերպով կը նկատվեն մեր ասածները։

Թուրքերը (Թաղիևի պարտիան) առաջին ընտրութեան ժամանակ (մարտի 31-ին) նախ հայերին խաբեցին, իսկ երկրորդ ընտրութեան ժամանակ՝ Թաղիևի պարտիայի հետ միւս պարտիաները ռուսներին սևացրին. գուցէ և հայերին էլ սևացնէին, եթէ առաջինը կարողանար դիմանալ։ Հայերին սևացնելը սևացնել է տալիս և երկու միացեալ Թուրք պարտիաներին, որոնք հայերից քիչ Թիւ կազմելով պատըսպարվում են հայերի Թևի տակ։

Ահա այդպիսի երկդիմի քաղաքականութիւնը ստիպեց հայերին, որոնք, կարելի է ասել, գոհ էին ընտրութիւններից իրանց վերաբերմամբ, հրաժարվել ձայնաւորի կոչումից, որ ապտակի չափ հաւասար հարուած է մեր Թուրք հարևաններին, որպէսզի միւս անգամ, քաղաքացիական համաձայնութիւններ կայացնելուց յետոյ, առանձին փափսոցներով չը դաւաճանեն հրապարակային խոստումներին։

Հայերի հրաժարվելուց յետոյ, երբ պատճառը իմացվեց — ռուսներին սևացնելու վիրաւորանքն է ստիպել հայերին հրաժարվել—Թուրքերը այլ կերպ վարվել էլ չէին կարող։ Թաղիևը հոտից իմացաւ ապագայի քննադատութիւնը և բացվելիք լրագրական տխուր էջերը և ինքն էլ դրեց իր հրաժարականը, որից յետոյ իրան հետևեցին պարտիականները։

Այժմ երրորդ ընտրութիւնը որոշված է աշնանը Թողնել. հետաքրքրական է այդ վերջինը։

Մինչև Թուրքերը մաքուր ձեռքերով չը մօտենան քուէատուփին, Բագուի քաղ. գործերը պիտի մնան նշանակովի ձայնաւորների և քաղաքագլխի ձեռքին։

Ապագան կը հաստատէ մեր ասածը։

Ս. Գարագաշ

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Գաւառիս ժողովրդի տրամադրութիւնը վերջին ժամանակները էլ աւելի այլայլված է։ Մի կողմից աղքատութիւնը, որ տարիներ շարունակ բաղխելով նրա դուռը, վերջին ծայր քայքայման է հասցրել նրան, միւս կողմից օրվայ գալիք փորձանքները (տաւարացաւ, դաշտամկներ, երաշտ կամ անժամանակ անձրևներ, ձիւն, սառնամանիք և այլն), ընտանիքի առօրեայ պահանջները՝ դարձրել են նրան մի մելամաղձիկ հոգով և մտքով այլայլված մի արարած, որը չը գիտէ, թէ ինչպէս անէ, որ կարողանայ մի կերպ դրսանել իր պակասը, ծածկել իր բացը, կանգնեցնել իր քայքայված տնտեսութիւնը և վերակազմել իր ընտանեկան խախուտ և ջախջախված կեանքը, որ այնքան պատահարների հանդիպեց վերջին տարիներում։

Ժողովրդի հոգսերը և ծով կարիքները այնքան են բարդացել և այն աստիճան բազմապատկվում բարդանում են օրէ-օր, որ նրա տրամադրութիւնը այլ ևս աղաւաղված մի քաօս է դառել, նրա մտածողութիւնը մի տեսակ յոռետես բնոյթ է ստացել, այնպէս որ ոչ մի լաւ բան իր առօրեայ կեանքում նա չէ տեսնում, լաւն էլ է նրան վատ Թւում, վատը հօ միշտ վատ է եղել նրա համար։

Մի խօսքով՝ մեր գաւառական ժողովուրդը այժմ արդէն այնպէս է տրամադրված, որ իր հաւատն անգամ նա կորցրել է դէպի իր ապագայ կեանքի երջանկութիւնը *)։ Վերջին մի շարք ձախորդ տարիների դըժնդակ պայմանները փշրել են նրա յոյսն ու հաւատը դէպի լաւատեսութիւնը, դէպի ապագայի բաղդաւորութիւնը։ Մի փոքր անաջողութեան նշան կեանքի հանգամանքներում, և նա իր գլուխը կորցնում է։ Որքան ուզում ես՝ համոզիր, յոյսեր ներշնչիր գիւղացուն, պարզիր նրա առաջ ապագայ լաւագոյն կեանքի հեռանկարը, բայց նա անդրդուելի է իր յոռետեսութեան մէջ։

Այդ տեսակէտից՝ ոչ մի սխալ արած չենք լինի, եթէ ասենք, որ մեր գաւառական ժողովուրդը իր կեանքի ձախորդութիւնների ազդեցութեան տակ չէ հանդուրժում մի փոքր լաւատես լինել դէպի ապագայ կեանքի աչողութիւնները, նրա ուղեղը չէ գործում, չէ ներշնչում նրան մի լաւ բան, միտքը չէ տրամադրում նրան աշխատանքի և արդիւնաբերութեան բարեյաջող պայմաններ՝ իր տնտեսութեան և նիւթական բարօրութեան վերաբերմամբ։ Եւ նա՝ գաւառի ժողովուրդը այժմ դառել է մի վատատես արարած՝ յատկապէս իր տնտեսութեան նկատմամբ։

Եթէ այդպէս չը լինէր, մեր ժողովուրդը մի փոքր դիմացկուն, մի քիչ հանդուրժող կը լինէր վերջերս տեւող երաշտութեան վերաբերմամբ. երբ անձրևները մի կարճ ժամանակ (8 օր) դադարել էին տեղալուց, «կոլանք» գոռում էին բոլորը միաբերան. եղիական տօներ անցան, բայց անձրևներ չը կան. եղիական անձրևների կաթիլները մեր ցանքերի համար մարգարիտներ են։ Ցանքներս չորացան, ինչ անենք։

Եւ ինչ էք կարծում. այդ 8 օրվայ ընթացքում ժողովուրդը գլուխը կորցրած՝ քիչ էր մնացել գնար Սևանի ս. Նշանի եւ տեղից կամ դիմէր զանազան սրբերի **), մատաղների և այլ կրօնական ծիսակատարութիւնների և սնոտիապաշտութեան օգնութեան։ Այդպիսի աղէտքի դէպքերում մեր հասարակութեան մէջ ոչ մի լաւագոյն զգտում, ոչ մի ջանք, ոչ մի միահամուռ աշխատանք չէք գտնի, այլ դրանց հակառակ լալկանութիւն, ընդհանուր լքում, յոռետեսութիւն և՝ այլայլված տրամադրութիւն։

Խօսք չը կայ, որ գաւառական ժողովուրդը՝ այլայլված տրամադրութեամբ՝ երբ չունի գիտակցութիւն իր լաւն ու վատը ճանաչելու, երբ չունի ընդունակութիւն իր դըժնդակ կացութեան վերաբերմամբ մի փոքր դիմացկուն լինելու և երբ մի որևէ կողմից չէ գտնում հանգստացուցիչ խորհուրդներ, կամ չէ լսում միամտացնող խօսքեր, այն ժամանակ նա աւելի է խորանում իր յոռետեսութեան մէջ և շեղվում նորմալ կեանքի ուղիղ ճանապարհից։

Ապա ինչը կարող է մեր գաւառական ժողովրդին տրամադրել դէպի լաւագոյն ձգտումը, դէպի ապագայ կեանքի բարգաւաճումը. դա մի բարդ խնդիր է, որին դժուարանում եմ պատասխանել։

Նոր-Բայազէտ, 12 յունիսի Որսորդ

*) Երջանկութիւն ասելով, չը պէտք է հասկանալ, որ երբևիցէ գաւառի ազգաբնակութիւնը ապագայում երջանիկ կը լինի. ոչ, միայն իր օրապահիկը հայթայթելու բաղդը կարող է ունենալ։

**) Ցաւի չէ անցնում, որ տեղական ազգաբնակութիւնը չը դիմէ այս և այլ սրբերի օգնութեան՝ իր դժբաղդութեան և աղէտի դէպքերում։

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 1910—1911 ԹԻՒ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԻ ԷԿՍԿՈՒՐՍԻԱՆ

I

Ներսիսեան դպրոցի այս տարվայ ընթացաւարտները, Թւով 12 հոգի (7 հոգի հիւանդութեան և այլ պատճառներով չը կարողացան մասնակցել), կազմակերպեցին մի էկսկուրսիա, որին վիճակվելու էր վեցեօթ տարվայ աշակերտական կեանքի պսակը և եզրափակութիւնը լինելու։

Նախ քան միմեանցից բաժանվելը՝ նրանք որոշեցին ճանաչել իրար. դրա համար նրանք ընտրեցին ամենայարմարագոյն միջոցը՝ ճանապարհորդութիւնը, որի միջոցին ոչ մէկը ծածկված և ընկճված չէ մնում, բոլորը յստակօրէն ցուցադրում են իրանց բնաւորութիւնն, ունակութիւններն ու հակումները, անկեղծօրէն արտայայտում են իրանց հայեացքները, համարձակօրէն քննադատում անցած դպրոցական կեանքը և միասին նախագծեր մշակում ապագայի։ Բացի ուղևորութեան մասնակցողների փոխադարձ ճանաչողութեան ահագին օգուտը՝ ի նկատի էին առնված նաև այլ հանգամանքներ. նոր շրջանների ծանօթութիւնը, գիւղի և վանական միաբանութեանց անմիջական ուսումնասիրութիւնը, բնութեան հիասքանչ տեսարանների գեղեցկութեան ըմբռնումը և այլն։

Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ընդառաջ գնալով ընթացաւարտների ցանկութեանը, նուիրեց նրանց 100 ր.։ Այս գումարին աւելացաւ և արշաւախմբին մասնակցողների իրար մէջ ժողոված 36 ր.։

Այսպիսի համեստ գումար ունենալով իր տրամադրութեան տակ՝ արշաւախումբը, որին մասնակցելու երջանկութիւնն ունեցայ ես, որպէս մէկը շրջանաւարտներից, մշակեց մի համեստ ծրագիր։ Թիֆլիսից երկաթուղով խումբը պէտք է գնար մինչև Աղստաֆա կայարանը, որտեղից ֆուրգոններով պէտք է մեկնէր Դիլիջան, այնտեղ երկու օր մնալուց յետոյ պէտք է այցելէր Սևանի մենաստանը, նրա շրջակայ գիւղերը, Դիլիջանի վրայով պէտք է անցնէր Մեծ-Ղարաքիլիսա, որտեղից երկաթուղով պէտք է հասնէր Սանահին, Հաղբատ և վերադառնար Թիֆլիս։

Արշաւախումբը կրում էր ընկերական բնոյթ. չը կար ոչ մի առաջնորդ. ընտրված էր մէկը, որի մօտ պահվում էր դրամը, ֆուրգոնների, հանգստութեան և ուտելիքի մասին հոգում էին բոլորը միասին։

Այստեղ անկարելի է չը յիշատակել մի փաստ, որ որոշ չափով բնորոշում է Ներսիսեան դպրոցի ուսուցչական խմբին. չը նայած ուղևորների խնդիրներին, ոչ մէկը դպրոցի 25 մանկավարժներից չը համաձայնվեց առաջնորդ հանդիսանալ և ղեկավարել արշաւախումբը։ Սրա պատճառը Թերևս այն է, որ նրանք շրջանաւարտներին չափահաս և կարող համարելով՝ զգում էին, որ իրանց մասնակցութիւնը ի զուր մի ծանրութիւն է լինելու խմբին, որովհետև իրանք ոչ մի օգնութիւն չէին կարող անել, բացի «պաշտօնական առաջնորդ» տիտղոսը աւելացնելով արշաւախմբին։ Թէ որքան ճիշդ է այս ենԹադրեալ պատճառը, կարելի է բերել խմբին մասնակցողների խօսքերը. «Լաւ էր, որ ոչ մի ուսուցիչ չեկաւ. եթէ նրանցից մէկը գար, որքան բաւականութիւններից պէտք է զրկվէինք»։

II

Արշաւախումբը դուրս եկաւ Թիֆլիսից յունիսի 9-ին, Բագուի՝ գիշերվայ ժամը 12-ի մարդատար գնացքով։ Առաւօտեան դեռ ժամը 4-ը չը կար, երբ մենք Աղըստաֆա կայարանում ֆուրգոնի էինք ման գալիս։ Այստեղ մեզ համար պարզվեց, որ ֆուրգոններ կարելի է գտնել միայն Աղըստաֆայից 9 վերստ հեռու գտնվող Ղազախ քաղաքում. իսկ Աղստաֆայում կար պօստ, որ բաւական Թանգ էր մեզ համար։ Երկար մտածելուց յետոյ մենք վարձեցինք մի օմնիբուս, որի ձիերը ամեն կայարանում փոխվելու էին։ Մենք վճարեցինք 20 րուբլի այն պայմանով, որ նոյն օրը մեզ հասցնելու է Դիլիջան, որ 73 վերստի վրա է գտնվում Աղստաֆայից։

Ժամը 5-ն էր, երբ մենք, հազիւ տեղաւորված՝ 7 հոգու համար սահմանված օմնիբուսի մէջ, հեռացանք երկաթուղու կայարանից։ Առաւօտը հիանալի էր. արևի Թոյլ ճառագայթները քնքշօրէն շոյում էին մեր անկեղծ հիացմունքը։ Մեր կառքը շուտով դուրս է գալիս կայարանի մօտակայքում

տալիս 8 շէշ գարեջուր, մտնում է իր Չերմոզ-սենեակը, երկու ժամում դատարկում է բոլոր 8 շիշը և... հանելով տարճանակը՝ խփում է ճակատին, վայր ընկնելով բոմնայի մահճակալի վրայ, որից մահճակալի երկու ոտանց այն էլ Թոյլ ոտքերը կոտրվում են, և ինքը փռվում է ճօճներորդ սենեակի յատակի վրա։ Ահա այդ դրութեան մէջ գտայ ես նրան, իսկ սեղանի վրա գտնվեց մի յիշատակարան, ուր գրված էր բառացի կերպով հետևեալը. «Մայիսի 28-ին։ Այսօր ճանապարհ դրեցի Աննային Նէգդալի հետ, եկայ տուն և մտայ սենեակս. շոգ է. օդ չը կայ. չունեմ կարվում է. Գնացի Արտաքինէլի այգին զովանալու»։ «Մայիսի 31-ին։ Սենեակս շոգ է. ծաղրիկները Չերցի և խոչոն դուրս եկայ տրեհց. պարոզասէրերս ճանապարհս կտրեցին։ Մինչև ամսի 20-ը ահագին ժամանակ կայ»։ «Յունիսի 3-ին։ Սենեակում ոչ միայն գնել, այլ մի բոպէ չնչել անկարելի է. գնացի Զօրգինջանովի այգին։ Ծաղրիկները երեք օր է չեմ Չրել»։ «Յունիսի 12-ին։ Զորս օր է տուն չէի եկել. գիշերանոցի հիւրանոցում ապրել, քան ճօճներորդ սենեակում։ Տէր Աստուած, ինչու համար ստեղծեցիր այդ սենեակը»։ «Յունիսի 18-ին։ Այսպէս ապրել այլ ևս անկարելի է. մահով միայն կազատվեմ ճօճներորդ սենեակից. մանաւանդ որ ծա-

զիկների կէսը չորացել են, ի՞նչ, ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ Անիչկին։ Բաւական է... շնորհակալ եմ իմ բաղդից...»։ Եւ սա Գերասիմի յիշատակարանի վերջին կտորն է, որին յաջորդել է ատրճանակի հարուածը և բոմնայի մահճակալի երկու ոտքերի փշրվելը...

. . . .

Այդ օրից ամեն անգամ, երբ, անցնելով Թիֆլիսի փողոցներում, ես տեսնում եմ շքեղ տների փակ պատուհաններ, կողպված դռներ, իսկ դրանց մէջ մի հատ լուսամուտ՝ կիսաբաց, կիսածածկ, ոսկեզօծված. յունիսեան արևի կենսաբեր ջերմութեամբ, ինձ Թւում է, որ դրանց ներսում բոմնայի՝ կոտրած ոտներով մահճակալի առաջ, մերկ յատակի վրա պառկած են լինելու մի մի... Գերասիմ Նակուլինններ՝ ատրճանակի փընդակից առաջացած արեան ծորը քնքերի վրա...

Իսկ ծաղիկները պարտիզում. նրանք անջուր մնալուց՝ շարունակել են չորանալ ու չորանալ...

— Ո՞վ պէտք է պատասխան տայ դրա համար Աննա Պավլովնաներին...

Ահա թէ որ հարցն է ինձ ամենից աւելի անհանգստացնում։ Սալ-Ման

[illegible]

…թեամբ համեմատում էինք Աղստաֆայի և Ղազախի միջև գտնվող արտերի հետ և զարմացած էինք, այդ ժամանակ մենք աւելի պարզ հասկացանք սովորական շաբլօնի բնոյթ ստացած այն ասացուածը, թէ Կովկասը ներկայացնում է մինիատիւրան ամբողջ աշխարհի, մանրանկարն է և հաւաքողն է աշխարհագրական բոլոր դիրքերի։ Մասնաւորապէս ինձ համար այդ աւելի պարզ եղաւ, որովհետև ես ծանօթ էի Շիրակի աշխարհագրութեանը, որի կողքին Ղազախի աշխարհագրութիւնը ամբողջացված Կովկասի պատկերն էր։ Ղազախի 1,400 ոտնաչափ բարձրութեան մօտ՝ բարձրացող Դիլիջանը 5260 և Սևանը 6340 ոտնաչափ բարձրութեամբ, իսկ դրանց հանդէպ խիզախօրէն կանգնած Շիրակը մօտ 10,000 ոտնաչափով կազմում են մի այնպիսի տարածութիւն, որի ճիշդ քարտէզը անկարելի է գտնել։ Մեր կառքը մի քանի ժամվայ մէջ այդ տարածութեան մի հարթութիւնից տանում է մի ուրիշ հարթութիւն. այդ կատարվում է այնքան արագ և աննկատելի, որ թւում էր թէ մենք սենեակում նստած մատով հետևում ենք քարտէզի գծագրութեանը։

III

Շուտով մենք հասնում ենք Ղազախ գաւառական քաղաքը։ Նախ քան թէյ խմելը ես, մի երկու ժամ շուտ եկած ընկերոջս փնտռելու դիտաւորութեամբ, շրջում եմ քաղաքի փողոցներով։ Կեղտոտ քաղաք է. բնակարանների տեսքը ողորմելի է, շինութիւնները կիսաեւրոպական են, քաղաքի կենտրոնում, բաւական լայն տարածութեան վրայ, ձգվում է քաղաքի պարտէզը նորատունկ ծառերով։ Ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը թուրքեր են, միւս մասը՝ հայեր, որոնք ունեն մի փոքր, բաւական գեղեցիկ եկեղեցի։

Նախաճաշելուց յետոյ մենք նորից սեղմվում ենք փոքր կառքի մէջ և շարունակում ճանապարհը, վճարելով թուրք ճաշարանատիրոջը իւրաքանչիւր բաժակ թէյի համար 5 կոպէկ։ Այս յիշատակում եմ այն պատճառով, որ մենք կարծում էինք, թէ աւելի էժան կարող ենք պրծնել, և դրա համար բաւականին վիճեցինք թուրքի հետ։

Գաւառական քաղաքներում՝ երկրորդական ճաշարանները սովորական երկու բաժակ թէյին են 5 կոպէկ վերցնում, իսկ մեր թուրքը մեզնից վերցրեց իւրաքանչիւրին 5 կոպէկ։

Արևը սկսում էր տաքացնել. առաւօտվայ զեփիւռն և հովը աննկատելիօրէն անցել էին. մեր կառքից բարձրացող փոշին բաւական անհանգստացնում էր մեզ, մանաւանդ նրանց՝ որոնք նստել էին ետևը։ Համգաչիմանցի կառապանի հետ զրուցելով, երբեմն էլ ընկերներից մէկի պատմուածքը լսելով և կամ երգելով՝ մենք հասնում ենք Ուզունթալա հայաբնակ բաւական մեծ գիւղը, ուր մեր կառապանը և չորս ձիերը փոխարինվում են նորերով։ Մինչև Քարվանսարա յայտնի գիւղը մենք գնում ենք ուրախ. ճանապարհը անցնում է մեծ մասամբ անտառի միջով, բայց շոգը և փոշին աւելի նեղութիւն են պատճառում։ Քարվանսարայում մօտ $1^1/_2$ ժամ կանգ ենք առնում. ընկերներից մի քանիսը գնում են մօտիկ անցնող գետակը լողանալու, մի քանիսը գնում են գիւղական դպրոցը, որ պահվում է Կ. Հ. Բարեգործ. Ընկերութեան ճիւղի միջոցով, միւսները պառկում են հանգստանալու։ Ժամը 1-ն էր. պատուիրում ենք թէյ պատրաստել, ձու, հաց, պանիր հետը. կուշտ ուտելուց յետոյ նորից նստում ենք կառք։ Մեր տրամադրութիւնը լաւ էր։ Մի քանի ընկերներ երգում են, միւսները ձայն պահում։ Քարվանսարեցիք դուրս են թափվել տներից և մեզ են նայում ինքնաբաւական և ուրախ… Յանկարծ դէպի մեզ է վազում մեր դպրոցի 5-րդ դասատան մի աշակերտ. մենք բարևւում ենք և աւելի ուրախանում։ Մինչ այդ՝ մեր կառքը դուրս էր գալիս գիւղից և մենք մեր ետևն ենք թողնում անկեղծօրէն հրճվող գիւղացիներին, որոնց աչքերի փայլը և բերնի գրաւիչ ժպիտը մենք երբեք չենք մոռանայ։

IV

Հետևեալ կայարանն էր Թարսաչայ, ուրից յետոյ գալիս էր Դիլիջանը։ Խճուղին միշտ բարձրանում էր. կէսօրեայ շոգը նեղում էր մեզ. կառքի ետևը և վերևը՝ տանիքին նստողները շուտ-շուտ փոխվում են. նրանց տեղ նստում են ներսը հանգիստ բողմողները։ Մի քանիսի վրա վատ ազդեցութիւն է անում շոգը, և նրանք միշտ նստած են մնում ներսը. աւելի դիմացկունները մեզնից՝ նստում են կամ տեղաւորվում են ետևը, կառապանի կողքին կամ տանիքին։ Թարսաչայից մեր կառքը սկսում է աւելի դանդաղ ընթանալ։ Ձիերը վատ և թոյլ կենդանիներ էին, բացի այդ՝ ճանապարհը զառիվեր էր, «եօխուշ» էր։ Միշտ բարձրանում էինք, դրա համար էլ արագ չէինք կարող գնալ։ Ես և մի ընկեր, ձանձրացած՝ կառքի դանդաղութիւնից, ընկնում ենք առաջ և կարճ ճանապարհով, արտերի միջով գնում ենք Դիլիջան։ Ցորենի արտերի մէջ պատահում ենք բոլորովին սևացած հասկեր—«ժանգը» հացահատիկների. այդ տեսանք մի քանի արտերի մէջ։ Ես ժողովեցի դրանց մի քանի տեսակները իմ կօլեկցիաս լրացնելու համար։ Հետևեալ օրը ես խօսեցի դիլիջանցի մի երկրագործի հետ այդ սևացած հասկերի մասին. նա չը գիտէր, թէ ի՛նչն է պատճառը և ինչպէս կարելի է վերջ դնել. ես հարևանցիօրէն ասում եմ, որ եթէ սերմը նախ քան ցանելը ջրով լուացվի և լաւ չորացվի, այդ ժանգը էլ չի լինի. բայց խօսակիցս, ինչպէս և պէտք էր սպասել, հաւատ չընծայեց իմ խօսքերին և մնաց իր նախկին հայեացքին, անգիտութեանը։

Երբ Դիլիջանին մօտեցանք, նստեցինք ճանապարհի մօտ՝ սպասելու ուշացած կառքին։ Ժամը 6-ն էր, երբ մենք մտանք Դիլիջան։ Իսկոյն դիմեցինք տեղական քահանային, որ միևնոյն ժամանակ և դպրոցի հոգաբարձու էր, որ մեզ համար յատկացվի դպրոցի դասարաններից մէկը։

Գէորգ ք. Գէորգեանը սիրով կատարեց մեր խնդիրը և բանալ տուեց ուսումնարանի հին շէնքի մի սենեակը, ուր և դարձաւ իջևանը։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

(Կը շարունակվի)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կրասնօվոդսկ, 20 յունիսի

Երէկ, ամսիս 19-ին, տեղիս ծխատէր Վահան աւագ քահանայ Տէր-Գրիգորեանի հրաւիրանօք և համաձայն Աստրախանի վիճակային կօնսիստօրիայի մայիսի 7-ի թ. № 1451 շրջաբերականի, հայոց դպրոցի դահլիճում, մօտաւորապէս 60 ծխականների ներկայութեամբ կայացաւ ժողով ընտրելու մի պատուիրակ, որը պէտք է ներկայանայ Աստրախանի թեմի ընդհանուր պատուիրակների ժողովին սեպտեմբեր ամսի 11-ին։

Ժողովը թէև առաջինը՝ այնուամենայնիւ օրինաւոր համարվեց. նախագահ ընտրվեց ծխատէր Վ. աւ.-ք. Տէր-Գրիգորեանը, իսկ քարտուղար՝ Բ. Աղայեանը։

Թեր և դէմ կարծիքների ու մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ ժողովը միաձայն պատուիրակ ընտրեց Կրասնօվոդսկի հայ գաղութի կողմից Շամիր Բաղիրեանին և պարտաւորեցրեց վերջինիս պատգամաւորական ժողովում ձայն տալ որպէս արժանաւորագոյն թեկնածուներ կաթողիկոսական գահի համար Մեսրովբ եպիսկոպոս Տէր-Մովսիսեանին և Կարապետ եպիսկոպոս Տէր-Մկրտչեանին։ Դրանցից առաջինը ժողովում ստացաւ 40 ձայն, իսկ երկրորդը՝ 30 ձայն։

Զ.-են

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Յայտնի բարեգործ Դ. Սարաջեվի մահվան առիթով շարունակաբար ստացվում են ցաւակցական բազմաթիւ հեռագիրներ։ Ի միջի այլոց հեռագիրներ են ստացված եպիսկոպոս Լէօնիդից, Նօյէ Ժորդանիայից, մեր ծերունազարդ դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանից, Քութայիսի «Կոլխիդա» վրաց թերթի խմբագրութիւնից, Իմէրէթի եպիսկոպոս Գէօրգիից, Քութայիսի նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Նիջարաձէից և բազմաթիւ այլ անձերից ու հաստատութիւններից։

— Պալատական մինիստրութեան խորհրդի անդամ գաղտնի խորհրդական Վ. Պօգօժևը դիմելով քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանին՝ խնդրել է ուղարկել իրան այն բոլոր նիւթերը, որոնք գոյութիւն ունեն վարչութեան մէջ, Թիֆլիսի համալսարանին վերաբերող։

— Վերջերս Ռուսաստանում վախճանվեց խոշոր դրամատէր և կալուածատէր բժիշկ Ս. Կօլանչևսկին, որը իր 40 միլիոնի հասնող հարստութիւնը նուիրել է բարեգործական նպատակների, բաժանելով այսպէս. 800,000 ռուբլի ազգականներին, 600,000 ր. ընթացիկ պարտքերի հանգուցման, իսկ մնացած կարողութիւնը կտակել է Ռուսաստանի հարաւում գիւղատնտեսական բարձրագոյն ճեմարան հաստատելու համար։ Կտակակատարի կամքի համաձայն՝ ճեմարանը պիտի հիմնվի Եկատերինօսլավի նահանգի Վերխնօդնեպրօվեան գաւառում։

— Թիֆլիսի նահանգական դատարանը հաստատել է Պ. Շաղինեանի կտակը։ Դատարանը ի միջի այլոց մերժեց վաւերացնել Թիֆլիսի համալսարանի օգտին կտակված 50,000 և բարեգործական նպատակներին՝ 25,000 ռուբլին։

— «Կոպէկի» միութիւնը իր վերջին նիստում որոշել է դնել վրաց թեմական դպրոցի շինութիւնը, որտեղ կը հիմնէ ապաստարան՝ փողոցի երեխաների համար։

— Ցխինվալում մի քանի զինված չարագործներ յարձակվելով 7 պատանիների վրա մի այգու մէջ՝ գերել են նրանց։ Ոստիկանութեանը դեռ ևս չէ յաջողվել չարագործներին ձերբակալել, թէև պարզվել է նրանցից մէկի ով լինելը։

— Ստացանք Ցակոբ քահ. Խուցեանից (Գորի) «Մշակի» № 151-ի մէջ յիշատակված վարժուհու օգտին 1 ռուբլի։ Ընդամենը ստացել ենք 4 ռուբլի։

— Դերասան Սիմոնեան-Աստրինը յունիսի 20-ին վախճանվել է Բագուի Միքայէլեան հիւանդանոցում, ուշքի չը գալով, այնպէս որ քննիչը նրան չէ կարողացել հարցաքննել։ Նրա վերջին խօսքերը եղել են՝ «Ասեա, Ասեա»։ Դժբաղդի յուղարկաւորութիւնը կատարվել է յունիսի 22-ին։

— Բագուի քաղաքային վարչութիւնը ստացել է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնից տեղեկութիւն, որ մինիստրութիւնը բաց է թողնում 91,000 ռուբլի իբրև միանուագ նպաստ Բագու քաղաքին դպրոցական շէնքերի կառուցման համար։

— Թուրք ինժեներ Բեհբուտովը, որ յայտնի դրամատէր հաջի Զ. Թաղիեվի դէմ գանգատ էր ներկայացրել, այժմ տպել է մի նամակ «Баку» լրագրում, որի մէջ ասում է, թէ, արդարև, Թաղիեվը հրաւիրեց իրան իր տունը ընտանեկան մի խորհրդի մասնակցելու և տան ենթադրեալ վերանորոգութեան հարցը քննելու։ Երբ սենեակից սենեակ էին անցնում և հասան ննջարանը, դուռը յանկարծ փակվեց նրա ետևից և Թաղիեվի ազդանշանով նրա վրա յարձակվեցին 6 տղամարդիկ, որոնք թագնված էին, և կապելով պարանով նրա ձեռները՝ ենթարկեցին տանջանքի մի ամբողջ ժամ։ Երբ հասցված վէրքից սկսեց արիւն հոսել, արիւնը զգաստացրեց Թաղիեվին և տանջողներին. չարչարանքը դադարեցրին և նրան ենթարկեցին բարոյական տանջանքի։ Այդ ժամանակ Թաղիեվի տունն եկաւ նրա՝ Բեհբուտովի կինը, որին հեռախօսով կանչել էր տուել Թաղիեվը։ Նրա կնոջը և Թաղիեվի կնոջը հրաւիրեցին ննջարան, որպէսզի տեսնեն, թէ ինչպէս դրսւել են իրան։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Երկու ներկայացում

Այսօր, յունիսի 24-ին, Ժողովրդական Տանը տեղի կունենայ ներկայացում, որին կը մասնակցեն դերասան Պուտեատա և Իզաբելլա Քալանթար։ Կը խաղացվի Մօլնարի «Դևը» պիէսը։ Դևի դերը կը կատարէ Պուտեատա, Իօլանտայի դերը՝ օր. Քալանթար, Հանսի դերը՝ Կոնովալով։

Ժողովրդական Տանը պատրաստվում է մի ուրիշ ներկայացում, որը տեղի կունենայ յունիսի 30-ին մասնակցութեամբ դերասան Զինօվիեվի, Իզաբելլա Քալանթարի, սիրող Լարսկիի և ուրիշների։ Կը խաղացվի Անդրեևի «Մեր կեանքի օրերը» պիէսը։ Զինօվիեվ կը կատարի Օնուֆրիի դերը, օր. Իզ. Քալանթար՝ պիէսի հերոսուհի Օլգի դերը, Լարսկի՝ ուսանող Գլուխօվցևի դերը։

Չարջույ, 13 յունիսի

Չարջույի հայ սիրողների խումբը յունիսի 12-ին, քաղաքային ժողովարանի բաց բեմի վրա, խաղաց «Կռւապատճառը ես էի», «Ծարպիկ փաստաբանը» և «Կրթկրթ» պիէսաները։

Պէտք է ասել, որ այդ ներկայացման նախաձեռնողը եղել է հոգաբարձութեան նախագահ Սրգար Ցակոբեանը։ Նա լայն ծանօթութիւն ունենալով տեղական ազգաբնակութիւնների հետ, բարեկամական կապեր պահելով տեղիս ռուս և բուխարական կառավարութիւնների ներկայացուցիչների հետ՝ շտաբս-կապիտան Աթայեանի աջակցութեամբ տոմսակները տարածել էր հայ, ռուս, պարսիկ, սարթ և հրէայ տեղումս ապրող ազգերի մէջ։ Շնորհիւ այդ անդուլ ջանքերի՝ ներկայացումն անցաւ շատ փառաւոր։ Ցէշեալ պարոնը և՛ կարգադրիչ էր, և՛ բէժիւեօր, և՛ տոմսակ տարածող։ Ուրիշ խօսքով՝ այդ ներկայացման ամբողջ ծանրութիւնը ընկած է եղել նրա ուսերի վրա։ Ահա ձեզ Չարջույի մէջ մի անհատ, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է հասարակական ծառայութեան։ Նա մարմնացեալ եռանդ ու ոգևորութիւն է։ Դժբաղդաբար, տեղիս մի քանի հայեր՝ չար նախանձով լցված՝ յուսահատեցնում են այդ եզակի մարդուն, և նա՝ չը կարողանալով տանել այդ մարդկանց ստոր վարմունքներն ու տմարդի վերաբերմունքը դէպի դպրոցը՝ վճռել է այսուհետև չը խառնվել հայկական գործերին, վճռել է թողնել և հոգաբարձական պաշտօնը։ Այս ներկայացումով նա վերջ է դնում իր գործունէութեանը։

Այսուհետև մնաս բարև Չարջույի հայոց դպրոց. քո դռները առաջիկայ տարուց կրկին անգամ փակվում են։ Եւ ով պէտք է մտածէ քո բացման վրա…

Այժմ հերթը Ս. Ցակոբեանի հակառակորդներինն է. թող սրանք մտածեն առաջիկայ տարի դպրոցի դռները փակ չը պահել։

Այո, հայ ժողովուրդը իր գործիչներին միայն յուսահատեցնել գիտէ։

Գալով ներկայացմանը՝ չը նայած որ դերակատարների մէջ շատերը առաջին անգամն էին դուրս գալիս բեմ, սկսնակներ էին, այնուամենայնիւ խաղացին շատ աջող։ Ժողովուրդը հեռացաւ գոհ սրտով։ «Ծարպիկ փաստաբանի» մէջ Հեղինէի դերը կատարում էր տիրուհի Սոֆիա Ասրեանը, իսկ «Կրթ-կրթի» մէջ աղա Մուրադի դերը խաղում էր Գաբրիէլ Սարդսեանը։

Ներկայացման զուտ տուողն այս երկուսն էին։ Մնացածները պահպանում էին անսամբլը։ Գ. Սարգսեանը վերին աստիճանի լաւ խաղաց. նա տիպիկ կօմիկ է։

Ծախքը հանած՝ զուտ արդիւնք մնում է 120 ր.։

Նորեկ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 23 յունիսի

Ի յարգանս Ղ. Աղայեանի յիշատակի՝ պսակի փոխարէն «Գուտտենբերգ» գրախանութը նուիրում է 100 կտոր գիրք Ղ. Աղայեանի անուան հիմնվելիք գրադարանին, իսկ եթէ Ղ. Աղայեանի անուան գրադարան չը հիմնվի, այն ժամանակ գիւղական մի որևէ գրադարանի կը նուիրվի՝ Ուսուցչական Միութեան վարչութեան ցուցմունքով։

Գ. Գալստեան

Թիֆլիս, 23 յունիսի

«Մշակի» № 132-ում ասված է, որ իբր թէ «կարգադրիչ յանձնաժողովը որոշել է թաղել Ղազարոսին Խօջիվանքի գերեզմանատան այն մասում, որ նորերս յատկացված է հայ գրողների և հասարակական յայտնի գործիչների համար»։

Դա թիւրիմացութիւն է։ Կարգ. յանձնաժողովը, ընդհակառակը, որոշեց չը թաղել Ղազարոս Աղայեանին այդ մասում, քանի որ այդ յատկացված հողը դեռ չէ անցել իր կարևոր և անհրաժեշտ իրաւաբանական շրջանը և չէ ենթարկվել հասարակական լուրջ խորհրդակցութեան և քննադատութեան, մամուլի միջոցով։ Կարող եմ հաղորդել, որ Ղ. Աղայեանը կը թաղվի Խօջիվանքի հինօրեայ գերեզմանատանը, մի քանի քայլ հեռու Գր. Արծրունուց։

Կարգադրիչ յանձնաժողովի նախագահ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Գիտութեանց ակադէմիան որոշել է միջնորդել, որ Մոսկվայի համալսարանի ռեկտորի օգնական, գիտութեան յայտնի ծառայութիւններ մատուցած պրօֆ. Մենզբիրին վերադարձվի իր պաշտօնը։

— Մոսկվայի ինտենդանտների կաշառակերութեան գործի քննութիւնը շարունակվում է։ Ցուցմունքներ են տալիս վկաները։

— Զայնաւոր Ալեքսէենկօյի այրին նուիրեց Եկատերինօսլաւ քաղաքին 700,000 ր. հիւանդանոցի և անկելանոցի համար։

— Աւստրիական մամուլը հաղորդում է, որ հնարաւոր է ալբանական հարցի միջազգայնացումը, եթէ մինչև յուլիսի 16-ը հաշտութիւն չը կնքվի։

— «Morning Post» լրագրի աշխատակիցը խօսակցելով Չեռնօգօրիայի գահաժառանգի հետ, վերջինս յայտնել է, թէ ալբանացիները կորցրել են ամեն վստահութիւն դէպի Թիւրքիայի շիտակութիւնը և պնդում են, որ գոնէ մի հատիկ պետութիւն երաշխաւոր լինի թիւրքական խոստումների կատարման համար, այլապէս ապստամբութիւնը մշտական կը տևէ։

— Կասսէլի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում անասնաբոյժները յայտնեցին, որ «սալվարսանը» տալիս է շատ աջող արդիւնք ձիերի խլացաւը բժշկելու ժամանակ։

— Բեռլինի համալսարանի անդամահատական կլինիկայում Նիւ-Եօրկի Ռօկֆելլերեան ինստիտուտի պրօֆեսոր Ալեկսիս Կարէլը, ազգով ֆրանսիացի, կարդաց մի հետաքրքրական զեկուցում, որը վերաբերում էր կենդանի օրգանիզմից դուրս կենդանի օրգանների կամ նրանց մասերի արհեստական զարգացմանը։

Վահանաձև գեղձի և կաշուի օրինակների վրա, որոնք պահվում են հաւերի, շների և մկների արեան խառնուրդի մէջ, պարզ երևում է, թէ ինչպէս օրգանի կամ կաշուի սահմանների վրա, որոնք դուրս են կտրված կենդանի օրգանիզմից, զարգանում են նոր վանդակներ. Այդ փորձերը հնարաւոր են դարձնում օրգանիզմից դուրս ուսումնասիրել այլ և այլ միջոցների ներգործութիւնը, որոնք գործադրվում են վէրքերի և քաղցկեղ հիւանդութեան բուժման ժամանակ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Ընդունում է ներքին եւ ջղային հիւանդներին ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ, Դօնդուկօվսկայա փող., տուն իշխ. Դօնդուկով-Կօրսակովի (ռուսաց եկեղեցուն կից), առաւօտ. ժ. 10-ից մինչև ժամը 12-ը։
(ա. օ.) 1254. 100—90

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։
Դւոկին, Սեմեօնօվսկայա փողոց, № 16.
Տելէֆօն № 40.
(ե.ու.կ.) 220. 100—41

ԲԺԻՇԿ
Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ընդունում է հիւանդներին
ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ
յունիսի 21-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը։
(ա. օ.) 669. 10—4

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ ԵՐԿՐՈՐԴ տպագրութեամբ
Ներսէս քահ. Տէր-Կարապետեանցի
„Խաչատուր Աբովեանի
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ“
(Ճեմարանական դիսսերտացիա)
պատկերով, քաղված մեծագոյն մասամբ անմահ հայի ինքնաձեռագիր յուշատետրերից։
Գինն է 75 կոպ.։
Դիմել՝ Թիֆլիսում «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցին, Բագւում «Սօտրուդնիկ» և «Եղբ. Միրզաբէգեանցների» գրավաճառանոցներին։
Բազմօրինակից աւելի կանխիկ գնողները կարող են դիմել հեղինակին Բագւում, վճարելով իւրաքանչիւրի համար 50 կոպէկ։
(ու.կ.) 683. 2—1

«ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ»
գրավաճառանոցում վաճառվում են
1) ՀԱՄԱՊԱՏՈՒՄ
Չորս աւետարանների պատմութիւնը
Շարահարելով և համաձայնեցնելով ու բացատրելով պատմուած. պարզաբանեց Մաղաքիա արք. Օրմանեան։
Գինն է պօստի ծախսով 3 ր. 50 կ.
2) ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ԵՒ ԻՐ
Պատմութիւնը, Վարդապետութիւնը, Վարչութիւնը, Բարեկարգութիւնը, Արարողութիւնը, Գրականութիւնը ու Ներկայ Կացութիւնը.
Նախապէս գաղղիերէն հրատարակեց եւ այժմ հայերէնի վերածեց
ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՕՐՄԱՆԵԱՆ
Նախկին պատրիարք
Գինը պօստի ծախսով 2 ր.
Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ «Гуттенбергъ», Г. И. Галустяну.
585. 2—1

ՆԱՊՕԼԷՕՆԵԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
5 տիրաժ, իւրաքանչ. մէջ գլխաւոր գումարը
ՄԷԿ ՄԻԼԻՕՆ
Մօտակայ տիրաժը $^7/_{20}$ յուլիսի։
Բոլոր տիրաժների արժէքը 16 ռուբ.
Մասնաճ. պատուէր տալուց 6 ր., սեպ. և նոյ. 5 ր.
Փողը կարելի է ուղ. և ռուս. պօստ. մարկաներով։
Տիրաժի թղթերը ուղարկվում են ձրի։
ԸՆԿ. ԲԵՐՆԱՐ եւ ԿՕՄՊ., ՓԱՐԻԶ
30, Սեվաստոպոլսկի բուլվար, 30.
Գրել և հասցէագրել կարելի է ռուսերէն։
(B. 36380) 383. 18—18

Լոյս տեսաւ
ԳԱՂՏՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԲԺՇԿԱՐԱՆ
նկարներով։ Տղամարդի և կնոջ ծածուկ հիւանդութիւնները, վարակվելուց ազատ մնալու կանոնները և այլն։ Բազմաթիւ խորհուրդներ եւ ռեցեպտներ։ Անհրաժեշտ գիրք բոլոր չափահասների համար, մանաւանդ գաւառներում, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Գինն է 50 կոպ.։ Ճանապարհածախսով 65 կոպ.։ Գրեց մեզ[illegible]. Փէլդշէր Ա. ՆՈՒՆԵԱՆ։ Ծախվում է Թիֆլիսում «Կենտրոնական» և «Գուտտենբերգ» գրախանութներում և հեղինակի մօտ։ Նաև ծախվում է «Սուսանեկ և նրա բժշկութիւնը», նկարներով, [illegible]ներով և ռեցեպտներով։ Գինը 20 կոպ., ճանապարհածախս 15 կ.։ Պահանջի մեծութեան պատճառով ապառիկ կամ նալօժով չէ ուղարկվում։ Առաջուց ուղարկել պօստի մարկաներ։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Семеновская № 9. Գումարով պահանջողները զեղչի մասին թող դիմեն առանձին։
(ե.ու.կ.) 352. 50—30

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՕՐԻԱ
(Իզմայլօվսկի պր., № 27)
Փարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ Նիժնի-Նովգոր. 1896.

ՔԻՆԱՅԻ ՊՈՄԱԴԱ
ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ եւ ԹԵՓԻ ԴԷՄ
Ընտանեկան պոմադա։ Ֆիլօկօմ պոմադա։ Պոմադա-վազելին։
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
521. 8—2